

УДК 94(478)

Олександр Шама

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ НА ШПАЛЬТАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ «СОЮЗУ ШЛЯХТИ ЗАГРОДОВОЇ»

У статті проаналізований погляд на походження України і українців, пропонується періодичними виданнями «Союзу шляхти загородової» («Związek szlachty zagrodowej»). Очевидно, що це спрощений, навіть схематизований виклад, розрахований на неосвіченого або малоосвіченого жителя галичанського села 1930-х рр., у якому окрема відповідність історичним фактам і хронології сусідить з явними неточностями і вигадками.

Ключові слова: шляхта загорова (ходачкова), Червенська земля, русифікація, українізація, колонізація, ревіндикація.

Складні проблеми суспільно-політичного і економічного життя, що нуртували міжвоєнною Польщею (1918–1939 рр.), її уряди частково намагалися вирішити через діяльність численних громадських, культурно-освітніх і політичних організацій і товариств. З середини 1930-х рр. до них долучився «Союз шляхти загородової» («Związek szlachty zagrodowej»), діяльність якого спрямовувалася на загородову (інакше дрібну, дрібнопомісну, загонову, ходачкову) [12, с. 648] шляхту, що із часів давньої Польщі XIV–XVIII ст. заселяла переважно прикордонні області на сході і південному сході держави, утворюючи особливий суспільний прошарок, землеволодіння і привілеї якого обумовлювалося військовою службою. Оскільки у часи бездержавності (1796–1918 рр.), як сказано в урядовому «Меморандумі в справі шляхти загородової на сході Польщі» (1938 р.), загорова шляхта в силу комплексу причин втратила своє військове і політичне значення, були зведені нанівець і пов'язані із ними соціальні і економічні привілеї, що, з точки зору місця в суспільній ієрархії, зрівняло її з селянством; одночасно тривав процес рутенізації (rutenizacja) або зрущення (zruszczenie) загородової шляхти (провідну роль, у якому відігравали Православна і Греко-Католицька Церква), внаслідок якого вона перестала усвідомлювати свою належність до польської нації. Із зародженням білоруського і українського націоналізму ситуація ще більш ускладнилась [1, с. 9–10]. Нарахувавши понад 1 млн загородових шляхтичів на сході Польщі (слід

засначати, що перепиши населення у Польщі 1921 і 1931 рр. вже давно піддаються критиці) [10, с. 243], уряд в умовах загострення відносин із СРСР стурбувався їх політичною позицією і прийняв програму реполонізації, тобто «відродження польськості» цих нащадків давнього «прикордонного рицарства» [1, с. 16; 6, с. 228], ключова роль у реалізації якої якраз і відводилася «Союзу шляхти загородової» (далі – СШЗ). Серед цілого комплексу завдань, поставлених новій організації [9, с. 825–826; 13, с. 226–229], важливе місце займав особливим чином скомпонований виклад історичних подій від «сивої давнини», покликаний переконати в масі своїй незаможних і малоосвічених селян сходу Польщі, оголошених шляхтичами, у їх споконвічній належності до «польської католицької цивілізації». Той факт, що переважна їх частина була належна до Греко-Католицької Церкви, що перебував на чолі українського національного руху, і вже кілька поколінь спілкувалася українською мовою [5, с. 85; 12, с. 648], потребував тлумачення, тому на сторінках періодичних видань СШЗ історія України викладалася так, щоб у читача не залишилося сумніву в своїй польськості. Розгляд цієї проблематики тим більш цікавий, що усі ці перипетії власне розпочалися з історії: у 1929 р. вийшла праця сенатора (у 1930–1939 рр.) й історика-любителя В. Пульнарівича (1889–1941 рр.) «Біля джерел Стрия, Сану і Дністра (Історія турківського повіту)» [7], що, як стверджував А. Хойновський (вслід за В. Побуг-Маліновським) [9, с. 823], стала «мимовільним імпульсом для початку акції т.зв. загородової шляхти» [13, с. 227]. У 1937 р., коли утворення СШЗ стало dokonаним фактом, сенатор видав другу свою працю «Польське рицарство Підкарпаття (Давні діяння і теперішні обов'язки загородової шляхти на Підкарпатті)» [8].

Входячи до політичного табору пілсудчиків [2; 6, с. 228–229], В. Пульнарівич в концептуальному плані обмежився розбудовою поглядів вождя на Україну, свого «стратегічного союзника». «Просуваючись вглиб України, – говорив Ю. Пілсудський у 1920 р., — але тільки до кордонів 1772 р., цим самим ми не визнаємо поділу (Польщі) і проголошуючи самостійність (samostijność) на цих землях, ми ніби виправляємо помилки наших предків. Ми хочемо дати (Україні) можливість самовизначення і самоуправління самого народу. ... Я поставив на карту ..., щоб щось зробити для Польщі на майбутнє, хоч таким чином послабити можливості майбутньої, могутньої Росії і, якщо вдасться, допомогти (у) створенні України, що стане перепорою між нами і Росією, і на довгі... роки не буде нам загрозою... Однак, питання в тому, чи ця Україна виникне, чи має вона достатньо сил і людей, щоб створити себе і організувати, оскільки ми не можемо сидіти тут вічно... Кордонів (17)72 року відродити я не можу, як хотів колись, Польща не хоче цих окраїн (kresów), Польща не хоче поносити жертви... Тому іншого виходу немає — як спробувати створити самостійну (samostijną) Україну. Петлюра не відіграє тут жодної ролі, є тільки знаряддям, нічим іншим. І якщо не вдасться нічого зробити, ми залишимо цей хаос власній долі. Нехай руйнується, пропадає, знищується, послаблюється, з'їдається... В такому стані також не буде нам загрозою на довгі роки!» [3–4]. Таким чином, «начальник польської держави» дивився на Україну прагматично – як на буфер між Польщею і Росією, і як на засіб послаблення грізного східного сусіди (це стало основою для виникнення концепції прометеїзму) [11, с. 29]. Натомість, ні історія, ні внутрішній устрій «стратегічного партнера» його абсолютно не цікавить. Навесні того ж 1920 р. Ю. Пілсудський сказав своєму соратнику Л. Василевському: «Щодо України, то Україні радянській ми протиставляємо Україну Петлюри і не будемо дискутувати, яка є істинною, оскільки могли б робити це без кінця» [4]. Такий підхід, власне, і утвердився у «таборі пілсудчиків», натомість все, що відбувається в Україні «Дозбручанській», або Русі Червоній, стосується тільки Польщі, оскільки це споконвіку польська земля і загорова шляхта, як доводить у своїй праці В. Пульнарівич, «не дивлячись на віросповідання, становила з Річчю Посполитою нероздільну цілість і Польщу обіймала вірною любов'ю» [7, с. 137]. Обґрунтуванням цих постулатів і зайняті, власне, періодичні видання СШЗ середини – другої половини 1930-х рр.

«Доводиться часто чути, що Східна Малопольща – це українська земля, що з давніх-давен живуть тут українці, а поляки – загарбники, які прийшли сюди для того, щоб переслідувати і гнобити українське населення. Чуємо також, що польської шляхти тут немає, що є тільки руські бояри, що селянами є тільки українці, одним словом, що все тут українське» [17, с. 102]. Зрозуміло, що подібне уявлення аж ніяк не могло влаштувати правлячий табір (obóz rządzący) пілсудчиків, оскільки, це прямо кликало за собою прагнення «різних «українських» політиканів» влаштувати собі «власну «українську державу» на землях, які ніколи Україною не були [18, с. 1]. Це тим більш небезпечно в часи, «коли зважуються долі світу, змінюються границі наших сусідів і загрожує війна», коли «необхідна внутрішня солідарність і рішуча бойова позиція» [23, с. 4]. З цієї причини преса СШЗ немалу увагу приділяла розвінчання історичних поглядів «українських політиканів» і, відповідно, викладу «правильної», з точки зору пілсудчиків, «історії Східної Малопольщі». Виконання цих завдань публіцисти сперли на дві підвалини. Перша – переконаність у повній фаховій неспроможності української історіографії, що, на їх думку, являє собою «галасливу рекламу», створену «навколо української справи нашими русинами, які вважають себе за найбільш

расових «українців», і яка спирається «на нагромадження брехні, історичних фальсифікацій, перекручування фактів і цілковите нехтування реальності» [24, с. 3]. Друга – твердження, вслід за Ю. Пілсудським і В. Пульнарівічем, про повну непричетність Східної Галичини (Малопольщі) до України, яка знаходиться за Збручем, над Бугом і Дніпром, під Києвом і Харковом. Це повинні зрозуміти ті що, «шукають «України» тут (перед Збручем, – авт.), де її ніколи не було, немає і не буде» [23, с. 4].

Що стосується власне України, то її історичне буття у публіцистів СШЗ не викликає сумніву і вони навіть «бажають Україні свободи» [19, с. 14]. Більше того, на їх переконання, Польща брала безпосередню участь у виникненні української державності, оскільки генерал Е. Шміглі-Ридз, «як командувач армії у війні з більшовицькою Росією», здобув Київ, «помагаючи отаману Петлюрі в боротьбі з радянською Росією за свободу України» [16, с. 94]. З цієї причини, зазначає «Побудка», на українських землях «український уряд» цілком може виникнути, от тільки «землі ті тепер перебувають під більшовицьким ярмом» [19, с. 14].

Історію України, тобто «землі над Дніпром», «Побудка» представляє читачам [24, с. 3], посилаючись на видану у 1939 р. працю К. Скуревіча «Територія України у світлі картографії» [63] (цікаво, що сучасні польські видання Інтернет охоче відтворюють як саму працю, так і її виклад у «Побудці») [25–31]. Так-от, виявляється, що на старих картах «до середини XVI ст. назви «Україна» взагалі немає», натомість там, «де пізніше з'явилась назва «Україна»... видніються білі плями, що означають порожні території», які згодом, вже «за польських часів», названо «Дикі Поля». Пустку там спричинили «набіги татар і їх тривале панування над тими землями», внаслідок чого місцева «руська людність» масово переселилась на Захід, у межі Речі Посполитої. Очевидно, такий стан тривав би ще невідомо як довго, але Польща, починаючи з XV ст., розпочала на Сході «цивілізаційну і господарську працю» і спочатку «заселила і загосподарювала» Волинь і Поділля, масово осаджуючи там польську людність (серед неї численну дрібну шляхту із Мазовії, Сандомирщини і навіть з Червенської землі), а потім взялась за Україну. Сеймова Конституція із 1590 р. постановила: «Дикі Поля», з яких жодної, «ні публічної, ні приватної користі немає», щоб вони «порожніми не лежали і якусь користь давали», королю Сигізмунду III вільно роздавати «у вічне володіння особам шляхетського стану, заслужених польському королю і Речі Посполитій» (зادля справедливості слід зазначити, що постановлення цього сейму стосується «пустинь, що лежать за Білою Церквою», а саме окремих місцевостей на р. Дніпро, Рось і Неучша «біля границі московської», які одержують «троє осіб, як свідчать їх привілеї») [32, с. 318; 33, с. 20]. Після цього «розпочалась мандрівка людності з цілої Речі Посполитої на Схід», причому «йшла не тільки шляхта, але і маса польських селян, заохочених... набагато кориснішими умовами життя, ніж у інших частинах держави». Тоді ж, стверджує «Побудка», вирушило «заселяти пустині» і «руське населення, що раніше відійшло на захід під татарським натиском». Зрештою, в ті часи «згадана вже назва «Україна» для земель над Дніпром і Бугом не означала нічого більше, як тільки частину земель Речі Посполитої, так само як назви Мазовія, Поділля, Покуття тощо». Крім того, як свідчать карти Г. Левассера де Боплана (XVII ст.), назви тамтешніх місцевостей були польські – лише пізніше їх зрущено (ruszczono). Таким чином, підсумовує «Побудка», «спираючись на найсумлінніші дослідження найдавніших карт і інших джерел», слід ствердити, що Україна до XVI ст. представляла «пустиню» (pustynię), розташовану на пограниччі між Польщею, Московією і Семиграддям, а назва «Україна» «згідно з історичною правдою» стосується лише територій над Бугом і Дніпром. Це підтверджує і дослідження українського вченого І. Зілинського, який писав, що межі поширення української мови «більш-менш збігаються з історичною границею України, розташованою на схід від Верхнього Бугу і дальшого Дністра» [24, с. 3].

Ось це і все, що повинен знати про Україну читач «Побудки», у якого після засвоєння цього і багатьох інших подібних історичних екскурсів не залишиться сумніву, що «розташована на захід від України Червенська Земля має окрему історію; становила вона від п'ятівських часів суттєву і невід'ємну частину польської території» [24, с. 3]. Викладові цієї «окремої історії» Східної Малопольщі «Побудка» і «Календар загородової шляхти» присвятили немало рядків. Слід також взяти до уваги, що на сторінках видань СШЗ поняття «Червенські гради (земля)» трактується розширено, охоплюючи всю Східну Галичину (Малопольщу) [34, с. 4] (тобто Львівське, Станіславське і Тернопільське воєводства) і частину Холмщини [21, с. 2]. З такого пункту бачення, наприклад, Львів «зріс на прадавній Червенській землі П'ятів і Ягеллонів» [20, с. 2]. Часто «Червенська земля» ототожнюється з «Червоною Руссю» [34, с. 4].

Вихідним пунктом всіх «історичних реконструкцій» публіцистів СШЗ є повідомлення «ченця з Печерської лаври в Києві» (тобто «руського хроніста Нестора»), який «залишив найдавніший документ, що відноситься до минувшини Східної Малопольщі і Червенських gradів» [21, с. 2], в якому під роком 6489 (981) записано: «Иде Володимерь к ляхомъ и зая грады их, Перемышль, Червень и ины грады, иже суть и до сего дне подъ Русью» [34, с. 4; 36, с. 38]. Хоча і визнається

той факт, що документів, які засвідчили б «як було на тих землях раніше», не існує, тим не менше, висновок з цього літописного повідомлення робиться безапеляційний: оскільки князь Володимир зайняв «гради ляхів», отже, «при колісці діянь польського і руського народу наші землі (тобто Червенські – авт.) належали Польщі... вже за першого владаря Мешка I», і тут, «в Червенській землі ми (тобто ляхи – авт.) завжди були автохтонами, міцно зрослися з нею і не утворювали... якоїсь тонкої суспільної верстви, але цілісне суспільство, сильне чисельністю і... культурою» [20, с. 3; 21, с. 2; 34, с. 4] (принагідно автор статті ставить у приклад українцям чехів: хоча невдовзі після Володимирівого загарбання, в 990 р., чеський князь Болеслав II забрав у того ж Мешка Краків, однак «чехи не наполягають на цьому і не стверджують, що Краків це їх місто, а краківська земля це чеська земля») [34, с. 4]. Таким чином, загородовій шляхті Підкарпаття слід міцно запам'ятати: «Червенська земля – так в давнині називали зокрема Східну Малопольщу і так тепер її знову називаємо – в незапам'ятні часи населяли поляки. Русини, тобто нинішні українці, жили більшими скупченнями далі на схід, над Дніпром. Це власне вони, як говорить перше в історії самими русинами записане повідомлення, в 981 р. напали на приналежну Польщі Червенську землю і, користуючись численними клопотами і війнами, в які Польща була втягнена, загарбали ці землі і приєднали до свого князівства» [17, с. 102].

Утім, «польська матір» не полишала «відірвані землі» напризволяще: «за допомогою меча» королі Болеслав Хоробрий у 1018 р., Болеслав Сміливий у 1070 р. і Казимир Справедливий у 1188 р. «відвойовували власність народу польського» і «давали Градам Червенським польські гарнізони». Та і «польські сини» прагнули повернутись на батьківщину – «місцева людність постійно піднімала бунти проти руських князів»: одного разу «бояри, що походили з місцевих, частково вже зручених ляхів, вигнали з Галича князя Володимира II і звернулись по допомогу до Польщі». Нічого тут дивного для автора статті немає, оскільки імена бояр – Віслав, Жирослав, Владислав, Доброслав – для нього беззаперечно польські, що свідчить про «споконвічну польськість» Червенської землі [17, с. 104–105]. Взагалі, панування руських князів «спиралось спочатку тільки на військовій силі, на яку, однак, вони не завжди могли розраховувати, оскільки – як неодноразово ставалось – власне ті дружини позбавляли їх влади, яку обіймали польські князі» [17, с. 103]. Незважаючи на все це, в цілому Червенські землі утвердились за Руссю. «Київські князьки» утворити на цій «кресовій землі» бл. 1097 р. «власні державки», які Володимирко бл. 1134 р. об'єднав і «заснував собі столицю в Галичі» – від цього міста «назване це князівство галицьким і виникла пізніша назва Галиція або «Галичина»» [34, с. 4]. Тривало це панування Русі над Східною Малопольщею, стверджує «Календар загородової шляхти», 400 років (точніше, 359 років – від 981 до 1340 р.), називаючи ці чотири століття «короткими і тимчасовими періодами» [17, с. 102].

Що цікаво, уся ця «споконвічна польська автохтонність» (ляхи були «першими мешканцями теперішньої Східної Малопольщі»), «міцне зрощення ляхів з Червенською землею», «цілісність ляхського суспільства» і його «чисельність і культура», не перешкодили цілковитому зникненню поляків з Червенської землі. Крім вже згаданого «часткового зручення боярства», публіцисти «Побудки» наводять ще такі аргументи: за 400-річне панування Русі в Східній Малопольщі «маса народу згинула» внаслідок постійних жорстоких воєн між руськими князями і татарських набігів. Крім того, «були величезні території, переважно лісисті, зовсім незалюднені» [35, с. 4]. Звідки ж тоді, питає «Календар загородової шляхти», взялись на території Східної Малопольщі люди, «що говорять руською, з руськими прізвищами; адже очевидно, що таких мас людей неможливо переселити?» Пояснення наступне: «Короткі і тимчасові періоди панування руських князів на Червенській землі дозволили їм зробити певний вплив на склад місцевого населення шляхом підтримки руського осадництва. Правда полягає в тому, що «предки тих всіх, що тепер на Червенській землі є русинами або українцями, оскільки не йдеться тут про зрущену (zruszczoną) або українізовану шляхту і польських селян, прийшли з правдивої Русі, з правдивої України, з-над Дніпра і з-за Дніпра. Отже, треба нам знати, що 700–800 років тому на руські землі над Дніпром нападали половці, а потім татари, народи дуже завзяті, але дикі і жорстокі. Вони знищили найбільші і найгарніші руські міста, також Київ, вбили багато населення, а те, що залишилось, стали гнобити, переслідувати і винищувати. От тоді-то українська людність почала масово втікати від них і осідати, зокрема, на Червенській землі. Таким чином, це було осадництво не поодиноким, а масовим, в якому брали участь тисячі людей. Тривало воно довгі роки. Ці прибульці, що були селянами, і дали початок теперішній русько-українській масі Червенській землі» [17, с. 102–103]. Таким чином, наполягаючи на «споконвічній польськості» Червенської землі, видання СШЗ пояснюють відсутність в ній польського населення під час «руської окупації» зрушенням, міжусобними війнами «київських князьків», татарськими набігами і загальною відсутністю залюднення, натомість факт існування суцільного руського населення на цій території оголошується наслідком «масового переселення» з Русі Зазбручанської або України.

Негативно оцінюючи правління «квівських князів» у Червенській землі, публіцисти СШЗ вважають закономірним крах їх влади. «Побудка» пише, що «останнім руським князем, про якого варто згадати», був Данило, натомість його сини «вже цілковито були під владою татар і навіть разом з ними ходили в грабіжницькі походи (напр., Лев, про якого хроніка руська розповідає, що радо ходив з татарами і плюндрував навколишні краї)» [34, с. 4; 37, с. 125–126; 38, с. 135]. Отже, нічого дивного немає в тому, що в 1324 р. «вимерли останні руські князі» і Червенська земля, звана також Червоною Руссю, «на прохання бояр, тобто руських можновладців, перейшла до Юрія II Болеслава, сина Тройдена, князя мазовецького («Календар загородової шляхти» пояснює своїм підкарпатським і подільським читачам, що Мазовія – це околиці Варшави) [17, с. 104]. Однак, коли князь, «у хвилину, коли творив сильну галицько-волинську державу», захотів «приборкати сваволю» бояр, у 1340 р. вони його отруїли, оскільки «не хотіли... сильної держави з сильною княжою владою», а «воліли слабого князя, щоб мати можливість свої приватні інтереси краще і без утруднень реалізувати». Більше того, ці бояри (пам'ятаємо, що публіцисти СШЗ вважають їх зрученими нащадками «споконвічного польського населення» Червенської землі), проти свого князя вступили у змову татарами – «найбільшими ворогами всієї Русі» [34, с. 104; Пор.: 39, с. 113]. Після такого злочину того ж, 1340 р., «владу над Червенською землею, званою також Червоною Руссю, обійняв король Казимир Великий», причому, наголошує «Календар загородової шляхти», не як завойовник (як це представляє українська пропаганда), а як законний спадкоємець, споріднений з Юрієм Болеславом II [17, с. 103–104]. У такий спосіб ці землі повернулись знов до Польщі, «щоб з нею ділити долю і недолю аж до поділів Польщі, тобто до року 1772, коли Червону Русь зайняла Австрія» [34, с. 4].

Процес «втілення» Червоної Русі до Польщі проходив повільно і непросто, оскільки, як вже зазначалось, «споконвічне автохтонне населення» було винищене внаслідок міжусобиць руських князів і татарських набігів (не кажучи вже про те, що «були величезні території, переважно лісисті, взагалі незалюднені»), натомість на його місце «квівські князьки» селили селян, підтримуючи «руське осадництво» з «правдивої Русі, з правдивої України, з-над Дніпра і з-за Дніпра». Тому, повчає «Побудка», коли король Казимир «остаточно спадкував Червону Русь» (тривало це упродовж 1340–1349 рр.), то як «добрий господар» (про якого історія свідчить, що «застав Польщу дерев'яну, а залишив муровану»), він «не міг залишити її у стані, в якому вона знову увійшла до складу польської держави» і не тільки став «загосподарювати» її але і «забезпечувати на майбутнє», започаткувавши «енергійне осадництво», яке «тривало цілі століття, аж до кінця існування Речі Посполитої». Від самого початку це осадництво мало військовий характер: землю одержували заслужені в боях рицарі – випробувані люди, здатні захистити польську державу наче стіною [35, с. 4]. Походило це рицарство з західних польських земель і охотників з інших країн: головним було те, що земля передавалась їм «взамін зобов'язання нести військову службу» на південно-східному пограниччі держави. Саме це рицарство і склало основу пізнішої шляхетської верстви. Утім, «Календар загородової шляхти» зазначає: «Це не значить, що наша шляхта в Червенській землі існує допіру від часів Казимира Великого. Вже до того руські князі запрошували до себе більш або менш чисельні маси польської шляхти; крім неї також запрошували польських городян, які засновували нові міста або разом з іншими ремісниками підносили із занепаду старі, які, зрештою, були польськими, про що свідчать їх старожитні назви: Червень, Пшемисль, Белз, Самбор, Санок і т.д. (назви ці тільки пізніше були перероблені в українські Перемишль, Самбір і т.д.)» [17, с. 104–105]. Отже, читач «Побудки» і «Календаря шляхти», вже погодившись з думкою, що поляки зникли з Червенської землі, що змусило короля Казимира започаткувати «енергійне осадництво» з інших польських земель, неочікувано довідується, що руські князі ще раніше запрошували маси польської шляхти і городян.

Утім, незважаючи на те, що в Червоній Русі вже якби були наявні «маси польської шляхти і городян», польські королі і після Казимира Великого, особливі Владислав Ягайло, продовжили підтримувати осадництво: «На порожніх просторах Підкарпаття від Сянока і Самбора аж по Коломию і Снятин і ще далі на схід виникали шляхетські осади, які давали певність, що рицарською працею вони будуть стерегти довірені їм маєтки». З середини XIV ст. поселялась в Червоній Русі шляхта волоська (румунська), нащадків якої «Календар загородової шляхти» нараховує 175 родів (найвідоміші з яких Ільницькі, Яворські, Комарницькі, Кульчицькі, Корчинські, Бандровські, Терлецькі і багато ін.: всі вони уживають герби Сас і Простріл (Przestrzał) тому не повинно залишитись сумнівів, що «тільки люди злої волі, які свідомо брешуть», можуть говорити, що шляхтич гербу Сас є «українським боярином»). Основна ж маса шляхти, бл. 800 родів, походить із західних польських регіонів – з околиць Кракова, Познані, Каліша, Варшави або Сандомира і т.д., зокрема, це Якубовські, Балицькі, Кобилецькі, Слуцькі, Стронські, Войцеховські, Хжановські, Жмієвські, Оссовські (ці останні дотепер уживають прізвисько «Великополянин» «на пам'ять про своє походження з познаньщини») [17, с. 105–106]. Саме ці шляхетські роди своєю

відданою і жертвою службово запевнили спокій землям Червоної Русі, зробивши їх невід'ємною часткою Речі Посполитої, «могутньої, великої, справедливої, що забезпечувала всім свободу віри і захист». У 1569 р. в Любліні була укладена угода між шляхтою польською, литовською і руською, яка «сплвила всі землі польські, литовські і руські в єдину тісню і нероздільну цілість», що сягала від Балтійського до Чорного моря [15, с. 41].

За весь час існування шляхетської Речі Посполитої (1569–1772 рр.) Червона Русь брала участь у боротьбі із вторгненнями турецькими, татарськими, угорськими і «козацькими за Хмельницького, що намарне зазіхнув загарбати Львів». Підкреслюючи, що між підкарпатською шляхтою і козаками немає нічого спільного навіть в теорії, «Календар загородової шляхти» повідомляє, що у 1618 р. проти козаків з самих тільки садиб дрібних шляхтичів (zaścianków) Перемишльської землі виступило понад 1000 чоловік (з них 70 Яворських, 20 Білінських, 23 Крушельницьких, 10 Комарницьких) [17, с. 106], а «Побудка» стверджує, що «під час бунту Хмельницького» тільки Перемишльська земля «виставила понад 1000 рицарів, серед них понад 70 Яворських, 40 Комарницьких і ряд інших з сімей і сьогодні добре відомих» [34, с. 4]. Для членів СШЗ і співчуваючих ставало ясно, що шляхта Червоної Русі (тобто в їх часи – Східної Малопольщі), з походження волоська або західно-польська, не має ані найменшого відношення до русинів з-за Збруча – теперішніх українців. Таким чином, колонізаційна політика польських королів у Червоній Русі досягла повного успіху: наділення вихідців з Волощини і Західної Польщі маєтками з умовою військової служби дозволило не тільки виконати завдання захисту південно-східних кордонів Речі Посполитої, але і «цивілізувати» їх. Зрозуміло, що зроблено це було, так би мовити, шляхом приватної ініціативи і не потребувало витрат державної скарбниці.

Значної шкоди завдала становищу шляхти в Червоній Русі дія «природного фактору»: «Щоразу зростаюча чисельність родів і ділення власності довели до того, що багаті шляхетські маєтки і фільварки підлягали поділам і роздробленню, поки не перетворились у невеликі окремі господарства», – констатує «Календар загородової шляхти». Тим не менше, і ця збідніла і здрібніла шляхта (саме її і було пізніше названо «загородовою» або «ходачковою»), про яку «так гарно пише Сенкевич», продовжувала «мужньо являтися у разі потреби на службу Вітчизні, не шкодуючи ні своєї крові, ні маєтку». Щоб якось уникнути повного розорення військового стану, королі розпочали надавати здрібнілій шляхті посади і привілеї або віддавали їй у держання королівські маєтки (królewszczyzny). Автор статті підкреслює, що ці королівщини являли собою «той славний хліб добре заслужених», тобто їх одержували тільки ті з шляхти, хто приніс особливу користь Речі Посполитої [17, с. 106].

Як і слід було очікувати, встановлена королівською владою в Червоній Русі суспільно-політична і економічна гармонія була зруйнована «польськими поділами»: австрійський уряд прислав своїх власних чиновників, а королівщини визнав власністю імператора і обклав такими високими податками, що їх держання вже не виплачувалось. Наприклад, тільки в Турківському повіті «за польських часів» 360 шляхетських сімей тримало королівські маєтки, натомість «вистачило 60 років австрійського правління», щоб всіх цих держателів усунути. До матеріального зубожіння додалась втрата шляхтою політичного значення: «З поділами закінчилась епоха галасливих сеймиків, виборів до сеймів, трибуналів і на земські уряди». Все це закінчилось тим, що шляхта «опустилась до ролі звичайних селян, що не мають жодних завдань і цілей, крім обробки поля, успадкованого від батьків». З усієї давньої «шляхетської пишноти» залишились у них «тільки дві цінності – традиція рицарської минувшини і сильного почуття приналежності до польськості», що підтверджуються всіма національними рухами. Австрійські чиновники, «нездатні перемогти свободолюбних польських прагнень», побачили вихід в провокуванні етнічного протистояння і в 1846 р. «почали висувати проти поляків руську людність, що доти співжила з ними лояльно». Ось тут, на думку «Календаря шляхти», і почалось «творення українців»: «Основними союзниками австрійських чиновників у сварках поляків з русинами були руські священики; оскільки у багатьох околицях кількість руських парафій була більшою, ніж польських, то римо-католики з необхідності були змушені ходити до церкви і поглинати науку, отруєну ненавистю до польськості». Таким шляхом підкарпатська і подільська шляхта стала зрущуватись і від року 1870 «австрійський уряд став робити з неї «українців»» [17, с. 107–108]. Отже, споконвіку в Червенській землі (Червоній Русі) основними народами були поляки і русини, причому останні здавна були лояльні до перших. З 1846 р., прагнучи придушити визвольний рух поляків, австрійський уряд розпочав політику розколу серед загородової шляхти Підкарпаття, скориставшись тим, що вона, зубожівши і деградувавши до рівня звичайних селян, була змушена відвідувати руські церкви і слухати проповіді руських священиків. Ці останні, перейшовши на службу австрійському уряду, замість релігії стали займатись політикою і змогли навіяти польським шляхтичам ненависть до всього польського і таким способом зрушити їх. А вже з цих зрущених польських загородових шляхтичів австрійський уряд, починаючи з 1870 р., став «робити українців».

Однак, незважаючи на все це зuboжіння, дeгpaдaцiя, зpуцeння i укpaїнізацiя, польська загорода шляхта Пiдкарпаття «в цiлому не перестала вважати себе шляхтою польською», про що свiдчить її дiяльна участь у легионах Домбровського, повстаннях 1830, 1846, 1848, 1863 pp., легионах Пiлсудського i останнiх вiйнах. Правда, визнає «Календар шляхти», серед неї знаходились вiдступники i зрадники (zaprzaŃcy), якi «замiсть з королем проти ворогiв Вiтчизни, з ворогом проти власної кpaїни об'єднувались». Саме з них i роблять укpaїнцi собi героiв, однак, на щастя, таких було небагато. «Для нас, – переконаний публiцист СШЗ, – героями будуть тi, хто, пам'ятаючи, що вони були поляками i що польський хлiб їли, для цiєї Польщі гинули пiд Грюнвальдом, Цецорою, Вiднем, в битвах з козаками, шведами, татарами i турками, тi, хто в перiод неволi гинули на полях битв, хто сидiв у в'язницях австрiйських i росiйських, i тi, нарештi, хто довiв свою польськiсть, б'ючись з укpaїнцями в оборонi Львова». Саме завдяки цим героям у 1918 p. Польща повернула незалежнiсть i «знову земля Червенська, тепер пiд назвою Схiдна Малопольща увiйшла до складу польської держави як свого законного власника» [17, с. 107–108; 35, с. 4].

Таким чином, прочитавши уважно статтi «Побудки» i «Календаря», загородовий (ходачковий) шляхтич iз Пiдкарпаття, греко-католик за вiросповiданням, який за своїм економiчним, соцiальним i полiтичним становищем практично нiчим не вiдрiзнявся вiд руського селянина, також греко-католика, доходив переконання, що колишня Червона Русь (Червенська земля), нинiшня Схiдна Малопольща, це споконвiчна польська територiя, а руськi селяни – це нащадки переселенцiв з-за Збруча i їх статус i права повнiстю залежать вiд «згiдного спiвжиття польсько-руського» [41, с. 2], тобто вiд ступеня їх лояльностi до польської влади. Натомiсть вiн, загородовий шляхтич, нащадок переселенцiв з захiдних польських земель i Волощини, надiлений всiєю повнотою прав, оскiльки його предки заслужили це, «не шкодуючи своєї кровi i маeтку» на службi Речi Посполитої. Що ж стосується укpaїнцiв, то це «група людей» або «полiтична фракцiя (odłam) малопольських русинiв», «сфабрикована i вихована» австрiйським урядом, що «увiткнув їй в руки гайдамацькi ножi» i спрямував проти полякiв (найсумнiше тут те, що серед них перебуває i певна кiлькiсть «шляхетської братiї»), що забула свої польськi коренi, пiддавшись «укpaїнськiй агiтацiї» [14, с. 4; 42, с. 3; 43, с. 3]. Саме цi «укpaїнськi полiтикани» у листопадi 1918 p., «одягнувши овечу шкiру австрiйських побратимiв» i провiвши «залаштунковi переговори (konszachty) iз збанкрутолою загарбницькою Австрiєю i нiмцями...», уклали пiдступний план загарбання Схiдної Малопольщi для «укpaїнської» влади. Цей пiдступ вдався, визнає «Побудка», але «тiльки частково i ненадовго», тому що «хитростi недостатньо для iстинної сили, яку дає iсторичне право i нацiональне почуття» [18, с. 1]. Вiдстоявши Львiв, а потiм здiйснiвши «чудо на Вiслi», поляки закрiпили за собою деякi провiнцiї, що належали трьом iмперiям (серед них i Галицiю), якi утворили територiю II Речi Посполитої, продемонструвавши таким чином своє «нацiональне почуття» i пiдтвердивши своє «iсторичне право» на цi землi. В редакцiйнiй статтi «Побудки» заявлено, що тiльки завдяки жертвним зусиллям полякiв склалась територiя i розмiри їх держави: «Нашi кордони вирубали солдатськi шаблi» [40, с. 1]. Це, власне, i визначає панiвне становище польської нацiї у вiдродженiй Польщi, тому що жоден iнший народ, проживаючий на її територiї, не пiдтримав їх у цiй боротьбi («А де були ви, громадяни Речi Посполитої укpaїнської нацiональностi?», – питає «Побудка») [22, с. 8]. Незважаючи на цю обставину, конституцiя Речi Посполитої гарантує рiвнiсть прав всiм громадянам, якi беззастережно i в повному обсязi виконують обов'язки щодо держави. Тому, коли «укpaїнських полiтиканiв» (якi, нагадаймо, виступили проти Польщi з «гайдамацькими ножами» в руках) чомусь ця «рiвнiсть прав» не влаштовує i вони «доконечно хочуть збудувати собi «незалежну Украiну» на частинi польської державної територiї» [18, с. 1], голосно волаючи: «Геть ляхiв», «Тут є Украiна» i «Ляхiв за Сян» [41, с. 2], загорода шляхта устами свого голови А. Мьодонського рiшуче заявляє: «Ми нiчого не одержали задарма, тому не вiддамо ани метра нашої землi» [23, с. 4]. Цiлком згiдна з ним i редакцiя «Побудки»: «Тут, де є Польща, нiколи не буде «Украiни!» – запевняє вона читача з Чайковець, який почув вiд «якогось редактора зi Львова i законoвчителя зi Стрия», що «вже невдовзi буде на вашiй землi «Украiна» [44, с. 15].

Такий, власне, погляд на походження Украiни i укpaїнцiв пропонують перiодичнi видання СШЗ своїм читачам. Очевидно, що це спрощений, навiть схематизований виклад, розрахований на неосвiченого або малоосвiченого жителя галичанського села 1930-х pp., у якому окрема вiдповiднiсть iсторичним фактам i хронологiї сусiдить з явними неточностями i вигадками. Все те, у чому звинуватили «загородовi публiцисти» укpaїнську iсторiографiю («нагромадження брехнi, iсторичних фальсифiкацiй, перекручування фактiв i цiлковите нехтування реальностi») [24, с. 3], цiлком стосується iсторичних студiй «Побудки» i «Календаря шляхти». Головне, що витягав «загородовий шляхтич» з цiєї науки, це пересвiдчення у «споконвiчнiй польськостi» Схiдної Галичини, звiдки слiдувало, що жодного права на створення своєї держави на цiй землi укpaїнцi не мають. Та i самi укpaїнцi – не споконвiчнi мешканцi Червоної Русi, а «збаламучена» австрiйцями

частина русинів, які, на переконання авторів історичних експурсів, хоча і переселенці «3-за Збруча», але «лояльні» до польського панування. Ось з цими русинами, які ще не потрапили під вплив «української агітації», і хоче мати справу СШЗ. «...Не всі русини так мислять і відчувають як... «українці», – пише публіцист С. Ястжембський, – тому ми скоріше звернемось до щирих русинів – сусідів – і з ними розпочнемо розмову. «Українці» мають нахабство (tupet), мають організації, перш за все греко-католицький костюл, що їм служить. Звідси стали вони голосними і закричали всіх. У результаті люди почали вірити, що тільки вони, «українці», репрезентують весь руський загаль і є єдиними представниками інтересів і життя руської людності в Польщі» [43, с. 3].

Список використаних джерел

1. Memorandum w sprawie szlachty zagrodowej na Wschodzie Polski // Towarzystwo rozwoju ziem wschodnich. Komitet do spraw szlachty zagrodowej na wschodzie Polski. Pofne. Drukowane na prawach rękopisu. Warszawa: Druk. «Polska Zjednoczona», 1938. 34 s. 2. Pulnarowicz Władysław. 1889–1941 // Biblioteka Sejmowa. Parlamentarzyści. URL: https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000001320&find_code=SYS&local_base=ARS10. (дата звернення: 1.12.2018).
3. Potocki R. Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920–1939) // Monografie Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej, t.1. Lublin, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1999. URL: <https://exlibris.national.org.ua/potocki/r201.html>. (дата звернення: 1.12.2018).
4. Rukkas A. Geopolityka Józefa Piłsudskiego. URL: <https://jagiellonia.org/geopolityka-jozefa-pilsudskiego/>. (дата звернення: 2.12.2018).
5. Kacprzak M. Komitet do Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski 1938–1939 // Acta Universitatis Lodzianis. Folia Historica 78/2005. S. 85–106. URL: http://dSPACE.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/13732/fh78Micha%0c5%82_Kacprzak85_106.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (дата звернення: 25.11.2018).
6. Сивіцький М. Історія польсько-українських конфліктів / Пер. з пол. Є. Перенка. К.: В-цтво ім. О. Теліги, 2005. Т. 1. 344 с.
7. Pulnarowicz W. U źródeł Stryja, Sanu i Dniestru (Historja powiatu turczańskiego). Turka n/S: Wyd-wo Zw. Strzelec., 1929. 144 s.
8. Pulnarowicz W. Rycerstwo polskie Podkarpacia (Dawne dzieje i obecne obowiązki szlachty zagrodowej na Podkarpaciu). Przemysł: W-wo «Pobudki», 1937. 79 s.
9. Pobóg-Malinowski W. Najnowsza historia polityczna Polski. Tom 2: 1914–1939. Gdańsk: Graf, 1990. 435 s.
10. Trojański P. Liczba, rozmieszczenie oraz struktura wewnętrzna ludności wyznania mojżeszowego w województwie lwowskim w okresie międzywojennym // Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura: studia z dziejów Lwowa. T.2 / pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1998. S. 243–260. URL: <http://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/2522/1-18--Liczba-rozmieszczenie-oraz-struktura-Trojanski.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 25.11.2018).
11. Комар В. Л. Прометеїзм // Енциклопедія історії України: Т. 9: Прил- С. / Редкол.: В. А. Смолій (гол.) і ін. [НАН України. Інститут історії України]. К.: В-во «Наукова думка», 2012. [944 с.: іл.]. С. 29.
12. Комар В. Л. Шляхта загорова // Енциклопедія історії України: Т.10: Т-Я / Редкол.: В. А. Смолій (гол.) і ін. [НАН України. Інститут історії України]. К.: В-во «Наукова думка», 2013. [688 с.: іл.]. С. 648. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Shliakhta_zahrodova. (дата звернення: 25.11.2018).
13. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk: Zakład Narodowy Ossolineum, 1979. 262 s. (Polska myśl polityczna XIX i XX wieku; t.3).
14. Kalinicki B. Chłopi ruscy we wschodniej Małopolsce w okresie najazdu Chmielnickiego // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.4. № 17 (46). 1 września 1938 r. S. 4.
15. Maetherowna H. Z minionych wieków // Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. S. 34–45.
16. Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. 304 s.
17. Szlachta zagrodowa Podkarpacia // Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. S. 102–108.
18. M.W. Wilki w baraniej skórce // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R. 3. № 10 (25). 1 października 1937 r. S. 1–2.
19. Uwaga Szlachto Zagrodowa! // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №1 (30). 1 stycznia 1938 r. S. 14.
20. Mgr. Stopiński. Lwów zawsze wierny // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.3, №10 (25). 1 października 1937 r. S. 2–3.
21. S. K. Kim jesteśmy. Jeszcze kilka słów o przeszłości naszych ziem // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze. Podkarpacia. Przemysł. R. 4. № 10 (39). 15 maja 1938 r. S. 2.
22. S.K. Na marginesie głosów ukraińskich o obchodzie rocznicy «Cudu nad Wisłą» // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.4, №17 (46). 1 września 1938 r. S. 8.
23. Mobilizacja ducha polskiego w Dobromilu. Programowe przemówienie Prezesa Zarządu Głównego Ks. Dziekana Miodońskiego // Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.5, №7 (60). 1 kwietnia 1939 r. S. 4.
24. Jast. Gdzie leży Ukraina? // Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R. 5. № 17(70). 1 września 1939 r. S. 3.
25. Gdzie leży Ukraina? // Retropress: Artykuły dawnej prasy polskojęzycznej. URL: <http://retropress.pl/pobudka/gdzie-lezy-ukraina/>. (дата звернення: 25.11.2018).
26. Gdzie leży Ukraina? // Stowarzyszenie Klub Inteligencji Polskiej. URL: <http://www.klubinteligencjipolskiej.pl/2015/09/kazimierz-skorewicz-terytorium-ukrainy-w-swietle-kartografii/>. (дата звернення: 25.11.2018).
27. Gdzie leży Ukraina? // Kresowy serwis informacyjny. URL: <http://ksi.btx.pl/index.php/historia/298-gdzie-lezy-ukraina>. (дата звернення: 25.11.2018).
28. Skórewicz K. Terytorium Ukrainy w świetle kartografii // Stowarzyszenie Klub Inteligencji Polskiej. URL: <http://www.klubinteligencjipolskiej.pl/2015/09/kazimierz-skorewicz-terytorium-ukrainy-w-swietle-kartografii/>. (дата звернення: 25.11.2018).
29. Skórewicz K. Terytorium Ukrainy w świetle kartografii. URL: <http://www2.kki.pl/pioinf/przemysl/dzieje/rus/Kartografia/kartografia.html>. (дата звернення: 15.11.2018).
30. Gdzie

1. Ukraina? // *Wirtualna Polonia*. URL: <http://wirtualnapolonia.com/2015/12/30/gdzie-lezy-ukraina/> (data звернення: 15.11.2018). 31. Gdzie leży Ukraina? // *Info Wołyń*. URL: <http://wolyn.org/index.php/informacje/1063-gdzie-lezy-ukraina> (data звернення: 15.11.2018). 32. Konstytucje seymu Warszawskiego za Zygmunta III R. 1590 // *Volumina Legum*. Przedruk zbioru praw staraniem Xx. Pijarów w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydanego. T. II / Stanisław Konarski; Zdzisław Kaczmarczyk. Petersburg: Nakł. i dr. Jozafata Ohryzki, 1859. S. 304–319. 33. Жарких М. Терехтемирів. Київ, 2013. 277 с. URL: http://history.org.ua/LiberUA/ZharkikhTerekhtemiriv_2013/ZharkikhTerekhtemiriv_2013.pdf (data звернення: 15.11.2018). 34. S.K. Kim jesteśmy? Szkic dziejów Małopolski Wschodniej (II.) // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №1 (30). 1 stycznia 1938 r. S. 4. 35. Kim jesteśmy? Pochodzenie szlachty zagrodowej w Małopolsce Wschodniej // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №2 (31). 15 stycznia 1938 r. S. 4. 36. Повесть временных лет / Подг. текста, перев., статьи и ком. Д. С. Лихачева; Под ред. В. П. Адриановой-Перетц / Д. С. Лихачев, В. П. Адрианова-Перетц. Изд. 2-е, испр. и доп. СПб.: «Наука», 1996. 667 с. (РАН. серия «Литерат. пам.»). 37. Галицько-Волинський літопис / Відп. за вип., авт. вступ. сл. і упоряд. Р. М. Федорів. Львів: «Червона калина», 1994. 254 с. 38. Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / За ред. чл.-кор. НАН України М. Ф. Котляра. К.: Наук. думка, 2002. 400 с. 39. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. Київ: Наукова думка, 1984. 176 с. URL: <http://litopys.org.ua/krypgvol/krypgv13.htm> (data звернення: 15.11.2018). 40. W rocznicę niepodległości // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R. 3. № 11(26). 1 listopada 1937 r. S. 1. 41. M.W. Czyja wina? // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze. Przemysł. R. 4. № 13(42). 1 lipca 1938 r. S. 2–3. 42. Mgr. Stopiński. Lwów zawsze wierny // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R. 3. № 10(25). 1 października 1937 r. S. 2–3. 43. Jastrzębski St. Ilu jest tych «Ukraińców» W Polsce? // *Pobudka*. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R. 5. № 5(58). 1 marca 1939 r. S. 3. 44. Odpowiedzi Redakcji. Czytelnikowi «Pobudki» z Czajkowiec // *Pobudka*. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R. 5. № 3(56). 1 lutego 1939 r. S. 15.

References

1. Memorandum w sprawie szlachty zagrodowej na Wschodzie Polski. Towarzystwo rozwoju ziem wschodnich. Komitet do spraw szlachty zagrodowej na wschodzie Polski. Poufne. Drukowane na prawach rękopisu. Warszawa: Druk. «Polska Zjednoczona», 1938. 34 s. 2. Pulnarowicz Władysław. 1889–1941 // Biblioteka Sejmowa. Parlamentarzyści. URL: https://bs.sejm.gov.pl/F?func=find-b&request=000001320&find_code=SYS&local_base=ARS10. (date of treatment: 1.12.2018). 3. Potocki R. Idea restytucji Ukraińskiej Republiki Ludowej (1920–1939) // *Monografie Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, t.1. Lublin, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 1999. URL: <https://exlibris.national.org.ua/potocki/r201.html>. (date of treatment: 1.12.2018). 4. Rukkas A. Geopolityka Józefa Piłsudskiego. Portal społeczno-polityczny Jagiellonia.org. URL: <https://jagiellonia.org/geopolityka-jozefa-pilsudskiego/>. (date of treatment: 2.12.2018). 5. Kacprzak M. Komitet do Spraw Szlachty Zagrodowej na Wschodzie Polski 1938–1939. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica* 78/2005 [8]. S. 85–106. URL: http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/13732/fh78Micha%20c5%82_Kacprzak85_106.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (date of treatment: 25.11.2018). 6. Syvitskyi M. Istoriiia polsko-ukraińskikh konfliktiv / Per. z pol. Ye. Petrenka. K.: V-tstvo im. O. Telihy, 2005. T.1. 344 s. 7. Pulnarowicz W. U źródeł Stryja, Sanu i Dniestru (Historja powiatu turczańskiego). *Turka n/S: Wyd-wo Zw. Strzelec.*, 1929. 144 s. 8. Pulnarowicz W. Rycerstwo polskie Podkarpacia (Dawne dzieje i obecne obowiązki szlachty zagrodowej na Podkarpaciu). *Przemysł: W-wo «Pobudki»*, 1937. 79 s. 9. Pobóg-Malinowski W. Najnowsza historia polityczna Polski. Tom 2: 1914–1939. Gdańsk: Graf, 1990. 435 s. 10. Trojański P. Liczba, rozmieszczenie oraz struktura wewnętrzna ludności wyznania mojżeszowego w województwie lwowskim w okresie międzywojennym // *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura: studia z dziejów Lwowa*. T.2 / pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1998. S. 243–260. URL: <http://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/2522/1-18-Liczba-rozmieszczenie-oraz-struktura--Trojanski.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (date of treatment: 25.11.2018). 11. Komar V.L. Prometeizm // *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T.9: Pryl-S. / Redkol.: V.A. Smolii (hol.) i in. [NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy]. K.: V-vo «Naukova dumka»*, 2012. [944 s.: il.]. – S. 29. 12. Komar V.L. Shliakhta zahrodova // *Entsyklopediia istorii Ukrainy: T.10: T-Ya / Redkol.: V.A. Smolii (hol.) i in. [NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy]. K.: V-vo «Naukova dumka»*, 2013. [688 s.: il.]. S. 648. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Shliakhta_zahrodova. (date of treatment: 25.11.2018). 13. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk: Zakład Narodowy Ossolineum, 1979. 262 s. (Polska myśl polityczna XIX i XX wieku; t.3). 14. Kalinicki B. Chłopi ruscy we wschodniej Małopolsce w okresie najazdu Chmielnickiego // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.4, №17 (46). 1 września 1938 r. S. 4. 15. Maetherowna H. Z minionych wieków. Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. S. 34–45. 16. Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. 304 s. 17. Szlachta zagrodowa Podkarpacia // *Kalendarz szlachty zagrodowej na rok 1939*. Przemysł: Wyd-wo «Pobudki», 1939. S. 102–108. 18. M.W. Wilki w baraniej skórze // *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.3, №10 (25). 1 października 1937 r. S. 1–2. 19. Uwaga Szlachto Zagrodowa! *Pobudka*. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №1 (30). 1 stycznia 1938 r. S. 14. 20. Mgr. Stopiński. Lwów zawsze wierny. *Pobudka*. Czasopismo społeczno-

gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.3, №10 (25). 1 października 1937 r. S. 2–3. 21. S.K. Kim jesteśmy. Jeszcze kilka słów o przeszłości naszych ziem. Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze. Podkarpacia. Przemysł. R.4, №10 (39). 15 maja 1938 r. S. 2. 22. S.K. Na marginesie głosów ukraińskich o obchodzie rocznicy «Cudu nad Wisłą» // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.4, №17 (46). 1 września 1938 r. S. 8. 23. Mobilizacja ducha polskiego w Dobromilu. Programowe przemówienie Prezesa Zarządu Głównego Ks. Dziekana Miodońskiego. Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.5, №7 (60). 1 kwietnia 1939 r. S. 4. 24. Jast. Gdzie leży Ukraina? Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.5, №17 (70). 1 września 1939 r. S. 3. 25. Gdzie leży Ukraina? // Retropress: Artykuły dawnej prasy polskojęzycznej. URL: <http://retropress.pl/pobudka/gdzie-lezy-ukraina/>. (date of treatment: 25.11.2018). 26. Gdzie leży Ukraina? Stowarzyszenie Klub Inteligencji Polskiej. URL: <http://www.klubinteligencjiipolskiej.pl/2015/09/kazimierz-skorewicz-terytorium-ukrainy-w-swietle-kartografii/>. (date of treatment: 25.11.2018). 27. Gdzie leży Ukraina? Kresowy serwis informacyjny. URL: <http://ksi.btx.pl/index.php/historia/298-gdzie-lezy-ukraina>. (date of treatment: 25.11.2018). 28. Skórewicz K. Terytorium Ukrainy w świetle kartografii. Stowarzyszenie Klub Inteligencji Polskiej. URL: <http://www.klubinteligencjiipolskiej.pl/2015/09/kazimierz-skorewicz-terytorium-ukrainy-w-swietle-kartografii/>. (date of treatment: 25.11.2018). 29. Skórewicz K. Terytorium Ukrainy w świetle kartografii. URL: <http://www2.kki.pl/pioinf/przemysl/dzieje/rus/Kartografia/kartografia.html>. (date of treatment: 15.11.2018). 30. Gdzie leży Ukraina? // Wirtualna Polonia. URL: <https://wirtualnapolonia.com/2015/12/30/gdzie-lezy-ukraina/>. (date of treatment: 15.11.2018). 31. Gdzie leży Ukraina? // Info Wołyń. URL: <http://wolyn.org/index.php/informacje/1063-gdzie-lezy-ukraina>. (date of treatment: 15.11.2018). 32. Konstytucje seymu Warszawskiego za Zygmunta III R. 1590 // Volumina Legum. Przedruk zbioru praw staraniem Xx. Pijarów w Warszawie od roku 1732 do roku 1782 wydanego. T. II / Stanisław Konarski; Zdzisław Kaczmarczyk. Petersburg: Nakł. i dr. Jozafata Ohryzki, 1859. S. 304–319. 33. Zharkykh M. Terekhtemyriv. Kyiv, 2013. 277 s. URL: http://history.org.ua/LiberUA/ZharkikhTerekhtemyriv_2013/ZharkikhTerekhtemyriv_2013.pdf. (date of treatment: 15.11.2018). 34. S.K. Kim jesteśmy? Szkic dziejów Małopolski Wschodniej (II.) // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №1 (30). 1 stycznia 1938 r. S. 4. 35. Kim jesteśmy? Pochodzenie szlachty zagrodowej w Małopolsce Wschodniej // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.4, №2 (31). 15 stycznia 1938 r. S. 4. 36. Povest' vremennykh let / Podg. teksta, perev., stat' i kom. D.S. Likhacheva; Pod red. V.P. Adrianovoi-Peretts / D.S. Likhachev, V.P. Adrianova-Peretts. Izd. 2-e, ispr. i dop. SPb.: «Nauka», 1996. 667 s. (RAN. seriya «Literat. pam.»). 37. Halytsko-Volynskiy litopys / Vidp. za vyp., avt. vstup. sl. i uporiad. R.M. Fedoriv. Lviv: «Chervona kalyna», 1994. 254 s. 38. Halytsko-Volynskiy litopys. Doslidzhennia. Tekst. Komentar' / Za red. chl.-kor. NAN Ukrainy M.F. Kotliara. K.: Nauk. dumka, 2002. 400 s. 39. Krypiakovykh I.P. Halytsko-Volynske kniazivstvo. Kyiv: Naukova dumka, 1984. 176 s. URL: <http://litopys.org.ua/krypgvol/krypgv13.htm>. (date of treatment: 15.11.2018). 40. W rocznicę niepodległości. Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.3, №11 (26). 1 listopada 1937 r. S. 1. 41. M.W. Czyja wina? // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze. Przemysł. R.4, №13 (42). 1 lipca 1938 r. S. 2–3. 42. Mgr. Stopiński. Lwów zawsze wierny // Pobudka. Czasopismo społeczno-gospodarcze Podkarpacia. Przemysł. R.3, №10 (25). 1 października 1937 r. S. 2–3. 43. Jastrzębski St. Ilu jest tych «Ukraińców» W Polsce? // Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.5, №5 (58). 1 marca 1939 r. S. 3. 44. Odpowiedzi Redakcji. Czytelnikowi «Pobudki» z Czajkowiec. Pobudka. Ilustrowany dwutygodnik Związku Szlachty Zagrodowej. Przemysł. R.5, №3 (56). 1 lutego 1939 r. S. 15.

Olexandr Shama

HISTORY OF UKRAINE ON THE PERIODIC ISSUES THE UNION OF THE RURAL (SHALLOW) GENTRY (URG)

The article analyzes the view on the origin of Ukraine and Ukrainians, offered by periodicals of the Union of the rural (shallow) gentry (Związek szlachty zagrodowej). It is obvious that this is a simplified, even schematic statement, designed for an uneducated or ill-educated inhabitant of the Galician village of the 1930s, in which a separate correspondence with historical facts and chronology is adjacent to obvious inaccuracies, stretches or direct fictions.

Key words: the rural (shallow) gentry, Cherven's'ka land, Russification, Ukrainization, Polonization, revision.